

«yo daré al Soldà e als altres ab les mies mans condigna pena e castich», Joanot Martorell (*DAg.* II, 223; II, 150). Ara bé amb el significat modern segueix, però, en el P. Valencià, usant-se amb l'accentuació antiga, com assenyalaven ja MGadea (*T. del Xè* II, 45) i JGiner i March («El Camí», 13-iv-1934) i ho sento així encara en la seva conversa, 1958; així rimem allí els poetes populars (amb *antic*, versos de «Roc», en *Pensat i Fet*, març 1958, p. 26). Es diu, en canvi *kástik* a tota la resta del territori lingüístic: Princ. i Illes (notació d'una rondalla de Mn. Alcover, *BDLC* VII, 149); i no és l'únic Moll (en *AlcM*₂ esmenar l'err. tip. *cástic* per *castic* allí, p. 40a5f.) que troba que això «no ha tingut fins ara explicació gaire satisfactòria»

Hi ha sens dubte una reacció de la doble accentuació en certs postverbals com *ròssec/rossèc (arr-)*, *trafec* o *trafec/tràfic*, *ràfega/rei(r)ega* (veg. *DCEC* els respectius articles), d'on la creació *fàstic* al costat de *fastiós* > *fastigós* en lloc de l'antic *fastig*, *fastijós*. Ara bé si observem que el fenomen ha afectat particularment, en qualitat de mots importants, dos mots de sentit moral de tant relleu com *càstig* i *fàstic*, això ens posarà sobre la bona via de la influència decisiva que (combinada amb l'altra ja insinuada) féu triomfar el canvi.

En occità més o menys catalanitzat es redactaran al principi de la nostra literatura, els poemes morals: Proverbis de Guillem de Cervera, el *Maldit* i altres de Cerverí, les versions del *Breviari d'Amor*, la Doctrina Moral d'En Pacs, etc.: ara bé aquests occitanaven en *istoric*, *public*, *frenetic*, *levitic*, etc. (com escriu pertot G. de Cervera); però al costat d'aquesta bella literatura, n'hi havia una de més pedestre, d'inspiració més catequística i sermonària, en pla, en llenguatge més planer i més estrictament català que, reaccionant exageradament contra aquest biaix o filó occitànic, restablia *públic*, *frenètic*, *històric*, i alhora abraçava els ultracorrectes *càstig* i *fàstic*. Reforçà encara la igualació amb *fàstic/fasti(di)ar*, la freqüent variant occitanoide *castiar* (cites de Cerverí i del *Fasset* en *AlcM*), que així queia sota la influència dels duplicats del tipus *canvia/càmbia*, *estalvi/estalvia*, etc.

Castina, V. *DCEC* (CASTINA) *Castis*, V. *casta Castissent*, no pas *Castisent* (*AlcM*), veg. E. T. C. II, 80-81 *Castlà*, *castlania*, V. *castell*

CASTOR, pres del ll. *castor*, -òris, i, aquest, del gr. *χάστωρ*, -ορος, id. □ 1.ª doc.: S. xv. «Per mi sou viu / i em feu gran companyia / per aquests llacs del Nord del Canadà / --- / de tots colors: / sentiu?, sentiu? roseguen els castors», Josep Pijoan, *El meu D. Joan Maragall*, 1912.

DERIV.: *Castori*, -òreo. *Castrids*. *Castorina*.

CASTRAR, del ll. *CASTRARE* 'capar, castrar'; sovint, i ja d'antic, en la forma alterada *crestar*. □ 1.ª doc.: totes dues des de finals del S. XIII.

«Si pot ésser provat leyalmnt que'l marit no pogués engendrar, ço és que fos *castrat* o espadó», *Cost.*

de Tort. VI, viii, 6; «lo porc --- son senyor havia *crestat*, per ço que no feés fills e que no treballàs, per ço que fos gras», Lull (*Arbre Sci.* II, 433). La forma alterada en *crest-* és ja molt freqüent, i fins més que l'altra, en l'Edat Mitjana, com en aquests textos del S. XIV: «Se diu en les faules que une font dite Sàlmata feya tornar dèbils tots aquells que hi entraven, e que *crestava* los hòmens afeminats», *Breviloqui* de Joan de Galles (*NCL*, p. 93); «à-y molts cavalls qui han gran raxa, per ço com requiren luxúria, e covéls a *crestar*» en la Farmacologia de Klagenfurt (p. p. Menhardt, *AORBB* III, 258). Variant causada inicialment per una simple metàtesi de la -r-, però aviat consolidada i modificada per l'etim. popular *crestata* CRISTA: castrar un gall era com llevar-li o mutilar-li la cresta fent-ne un capó (que ja no té cresta).¹

Hi ha, doncs, certes fonts que, sota la influència del llatí, conserven encara la forma primitiva en el verb, però accepten l'altra quan es tracta dels animals: «*castrar*: castro» al costat de «corral de *crestons*: caprile» en Busa-Nebr., 1507 (B III, 4.35; B v, 4). I així tenim una rica documentació de la forma en *crest-* com a nom d'aquests: «porch o *crestada*, 4 drs. --- *crestat* o cabres o feda, 2 drs.», doc. ross. de 1296 (*RLR* v, 15); semblantment en doc. de 1310 (context cit. en *BANYA*), *RLR* XI, 173, i en doc. de Sant Celoni de 1370 (cita en *REGISCAIA*), *BABL* XII, 145; en un romanç valencià, rèplica picant d'una pastora: «em dirà, linda pastora si és parcer este ramat? / —Ay, com és ramat d'ovelles, no hi pot entrar cap *crestat*» (MilàF, *Romillo*, 395.6). Substantivat s'usa comarcalment amb el sentit de 'boc capat', com m'explicaven en el Maresme (parlant-me d'un vell maset del Montnegre, a Sant Iscle, «Can Miquel dels *Crestats*», 1931). Amb aquest sentit el registra el vocabulari del cabrum (*BDLC* IX, 1916, 191), a Rocabruna, Amer, St. Feliu de Guíxols, Benicàssim, Manacor, Pollença i Menorca, però certament arriba més al N., com sigui que a Cotlliure hi ha el *Coll dels Crestats* (1960).

L'àrea d'aqueixa forma del verb arriba fins a l'angle Nordoest de la llengua, puix que *krestá l pòrk* es diu fins al capdamunt de la Vall de Cardós (Tavascan, 1934). Però l'ultrapassa de molt, puix que tenim aran. i gascó *crestà* (Rohlfs, *Le Gascon*, 58), que d'una banda s'estén fins al provençal alpí (Barcelonnette *crestàr* 'châtrer'), per altra banda girondí «*crestà*; châtter» (Moureau, *La Teste*), i més lluny encara port. *crestar* (Cornu, *Grundriss* de Gröber I, 924, 952), Sarra da Estrêla *krištár* 'llevar la mel dels ruscos' (*VKR* IV, 251). El sentit de fer la collita de la mel també té gran amplitud en el Princ.: anoto *krestá un árna* o *krestá lez árnes* a Torroja del Priorat, El Lloà, Ascó (1935-1936), i a Alfés ja prop de Lleida (1964).

DERIV.: *Castró* 'boc castrat' Calaceit, ja oc. ant. ⁵⁵ *castron* Albert de Malaspina en tençó amb Raimbat de Vaqueiras (Appel, *Chr.*, 90.58): «vis de *castron* magagnat, larga pansa ---» ('cara de boc mutilat, gran panxa ---'), però ja en oc. ant. apareix també algun altre cop *creston* (Rayn. II, 356); en català trobem ⁶⁰ *crestó* des molt antic: en un doc. de la Terra Alta,